

ГАРЧИГ

Д.Д	НЭР	ХУУДАСНЫ ДУГААР
1	Төслийн товч танилцуулга	3
2	Уурхайн технологийн хэсэг	8
3	Эцсийн бүтээгдэхүүний агуулах ба дахин ачилт	10
4	Дэд бүтэц удирдлага зохион байгуулалт	10
5	Байгаль орчны нөхөн сэргээлт	10
6	Төслийн гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт	11
7	Байгаль орчны менежментийн 2023 оны төлөвлөгөө	15
8	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	19
9	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	20
10	Нүүлгэн шилжүүлэх нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	20
11	Түүх соёлын өв хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	20
12	Уул уурхайн төслийн БОМТ-ийн хяналтын хуудас	25

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

“Хараа-3” элсний орд нь Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын нутагт УБТЗ-ын Салхит өртөөнөөс урагш шулуун зайгаар 2.2 км-т, Хараа голын баруун эрэгт оршино. (Хавсралт зураг №1)

АМГТХЭГ-ын ГУУКА-аас “Дархан Молор Эрдэнэ” ХХК-д 2007 оны 01 дүгээр сарын 29-нд олгосон MV-001824 дугаартай ашигт малтмал ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй “Хараа-3” нэртэй талбай нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн 1:100000 масштабтай байр зүйн зургийн М-48-104 нэрлэвэртэй хавтгайд оршино. Талбайн тусгай зөвшөөрлийн дугаар, байршлын солбицол, талбайн хэмжээг хүснэгт №1-1-д үзүүлэв.

Хүснэгт №1-1

Талбайн нэр	Тусгай зөвшөөрлийн лийн	Талбайн булангийн эргэлтийн цэгийн солбилцол (WGS-84 эллипсоидод)		Тэгш өнцгийн солбицол (UTM тусгалд)		Талбайн хэмжээ (га)	Тусгай зөвшөөрөл олгосон огноо
		Өргөрөг	Уртраг	X	Y		
араа-3 элсний орд	MV-001824	1. 105° 51' 50.04"	49° 10' 56.29"	5448081.0440	562956.5480	15.92	2007/01/29
		2. 105° 51' 32.72"	49° 10' 42.11"	5447639.1799	562610.9120		
		3. 105° 51' 32.79"	49° 10' 42.69"	5447657.1062	562612.1258		
		4. 105° 51' 32.78"	49° 10' 43.35"	5447677.4845	562611.6921		
		5. 105° 51' 32.67"	49° 10' 44.17"	5447702.7806	562609.1779		
		6. 105° 51' 32.52"	49° 10' 44.81"	5447722.5092	562605.9170		
		7. 105° 51' 32.19"	49° 10' 45.69"	5447749.6075	562598.9282		
		8. 105° 51' 31.82"	49° 10' 46.44"	5447772.6823	562591.1752		
		9. 105° 51' 31.29"	49° 10' 47.28"	5447798.4996	562580.1517		
		10. 105° 51' 30.79"	49° 10' 47.90"	5447817.5302	562569.8127		
		11. 105° 51' 30.12"	49° 10' 48.59"	5447838.6834	562556.0078		
		12. 105° 51' 29.42"	49° 10' 49.21"	5447857.6681	562541.6202		
		13. 105° 51' 28.05"	49° 10' 50.29"	5447890.7039	562513.5086		
		14. 105° 51' 27.02"	49° 10' 51.01"	5447912.7011	562492.4060		
		15. 105° 51' 28.48"	49° 10' 51.91"	5447940.8277	562521.6464		
		16. 105° 51' 29.73"	49° 10' 52.82"	5447969.2150	562546.6319		
		17. 105° 51' 30.88"	49° 10' 53.84"	5448000.9763	562569.5544		
		18. 105° 51' 31.81"	49° 10' 54.89"	5448033.6135	562588.0126		
		19. 105° 51' 32.57"	49° 10' 55.93"	5448065.9030	562603.0328		
		20. 105° 51' 33.12"	49° 10' 56.95"	5448097.5267	562613.8088		
		21. 105° 51' 33.45"	49° 10' 58.04"	5448131.2614	562620.1069		
		22. 105° 51' 33.58"	49° 10' 59.17"	5448166.1853	562622.3423		
		23. 105° 51' 33.43"	49° 11' 01.19"	5448228.5279	562618.5979		
		24. 105° 51' 33.30"	49° 11' 01.91"	5448250.7314	562615.7141		
		25. 105° 51' 54.19"	49° 11' 01.91"	5448255.5473	563038.5725		

1.2 “ХАРАА-3” ЭЛСНИЙ ОРДЫН ГЕОЛОГИЙН ТОГТОО

1.2.1 Ордын ерөнхий мэдээлэл

Уул зүйн байрлалаар ордын район нь Хэнтийн уулархаг мужийн баруун урд хэсэгт хамаарагдана.

Районы газрын гадарга нь дунд зэргийн өндөртэй уулс хоорондын жижиг толгодлог хөндий, зарим газартаа доворхог тал газрын хэлбэртэй байна.

Ордын талбайн гадаргуугийн рельеф нь тэгшивтэр, голын урсгалын дагуу урдаас, хойш чиглэсэн бага зэрэг налуу гадаргуу үүсгэсэн байдаг. Ус зүйн хувьд Төв Азийн гадагшаа урсгалтай голын ай савд багтана. Усан сүлжээний хувьд ордын районд хамгийн том гол нь өмнөөс хойш урсаж байгаа Хараа гол бөгөөд элсний Хараа-3 орд энэ голын хөндийд оршино.

Хараа голын хөндий нь нилээд өргөн 3.0-7.0 км хүрдэг ба хөндийн хамгийн өндөр цэг нь 742 м байна.

Ордын талбайн хүрээнд ямар нэг суурин газар, барилга байгууламж, тариа ногооны талбай байхгүй. Тус орд нь манай аж үйлдвэрийн төвийн бүсэд байрладаг, дэд бүтэц сайн хөгжсөн дэвсгэр нутагт оршдог.

Цаг агаар: Орд нь Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын нутагт орших тул уур амьсгалын хувьд эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай ба жилийн дундаж температурын хэлбэлзэл ихтэй байна. Жилийн дундаж температур +10.2 хэм, хамгийн хүйтэндээ 1-р сарын зарим үед -35 хэм хүрэх ба их халуун нь 7-р сард +35 хэм байдаг.

Эдийн засгийн байдал: Эдийн засгийн хувьд тус район нь хот суурин хөгжсөн, зам харилцаа сайтай, Төвийн эрчим хүчний найдвартай эх үүсвэрт холбогдсон.

Ордтой хамгийн ойр орших суурин газрууд нь Дархан хот, Сайхан, Хонгор сум, Салхит өртөө юм.

Эдгээрээс хамгийн томоохон нь Монгол улсын аж үйлдвэрийн төвүүдийн нэг Дархан хот бөгөөд энд дулааны цахилгаан станц, цементийн үйлдвэр, царууц тоосгоны үйлдвэр, эрдэс хөвөнгийн болон бусад барилгын материалын үйлдвэрүүд бий.

1.2.2 Ордын геологийн тогтоц

Геологийн тогтоцны хувьд Хараа элсний орд нь Хараа голын хөндийн дэнжид тархсан дунд плестоцены настай аллювийн гаралтай нэг төрлийн хурдаснаас тогтоно. Ордын элс нь Хараа голын хөндийн I дэнжид голын урсгалын дагуу урдаас хойш сунаж тогтсон ба ордын хайгуул хийсэн хэсгийн урт нь 470 м, өргөн нь 15-24 м дунджаар 16.0 м байна.

Ордыг бүрдүүлж байгаа хурдас нь бүхэлдээ голын хөндийн I дэнжийн аллювийн хурдас болох элснээс тогтох бөгөөд эдгээр нь ерөнхийдээ нэг төрлийн жигд найрлагатай, саарал, шаравтар саарал өнгөтэй, том ширхэгтэй байна.

Ордын хайгуул хийсэн хэсэг дэх элсний давхарга дотор өөр төрлийн болон онцгой ялгарах чулуулгийн үе судлууд байхгүй байна.

Ордын элсэн дэх том ширхэгт хольц буюу 5 мм-ээс том хэмжээтэй хэсэг нь 5.3-12.1%-д хэлбэлзэх ба ордын хэмжээнд дунджаар 8.8 % байна.

Ордын элс нь нэг төрлийн, тогтвортой кварц-хээрийн жоншны найрлагатай, том хэмхдэслэг хольц нь зонхилж метаморфжсон элсэн чулуу, боржин, риолит, дацитийн төрлийн чулуулаг байна.

Элс нь шаварлаг ба тоосорхог хэсэг багатай, органик хольцгүй байна.

1.3. Ордын геологийн судлагдсан түүх

Дархан-Уул, Сэлэнгэ аймгууд, Орхон, Хараа голуудын бэлчир нутгийн геологийн судалгаа үндсэндээ ЗХУ-ын Шинжлэх ухааны академи, БНМАУ-ын Шинжлэх ухааны хорооны хамтарсан экспедицүүд 1950-аад онд байгуулагдан судалгаа явуулснаар эхлэсэн гэж үздэг.

2011 онд "Дархан Молор эрдэнэ" ХХК нь Хараа-3 элсний ордод хайгуулын ажил хийж, элс-хайрганы хольцын бодитой (В) нөөцийг 368083.7 куб.м, үүнээс 32576.9 м³ нь хайрга, 335506.8 м³ нь элс гэж тогтоосон байна.

1.4. Ордын геологийн тогтоц

Геологийн тогтцын хувьд Хараа элсний орд нь Хараа голын хөндийн дэнжид тархсан дунд плестоцены настай аллювийн гаралтай нэг төрлийн хурдаснаас тогтоно. Ордын элс нь Хараа голын хөндийн I дэнжид голын урсгалын дагуу урдас хойш сунаж тогтсон ба ордын хайгуул хийсэн хэсгийн урт нь 470 м, өргөн нь 15-24 м дунджаар 16.0 м байна. Ордыг бүрдүүлж байгаа хурдас нь бүхэлдээ голын хөндийн I дэнжийн аллювийн хурдас болох элснээс тогтох бөгөөд эдгээр нь ерөнхийдээ нэг төрлийн жигд найрлагатай, саарал, шаравтар саарал өнгөтэй, том ширхэгтэй байна.

Ордын хайгуул хийсэн хэсэг дэх элсний давхарга дотор өөр төрлийн болон онцгой ялгарах чулуулгийн үе судлууд байхгүй байна.

Ордын элсэн дэх том ширхэгт хольц буюу 5 мм-ээс том хэмжээтэй хэсэг нь 5.3-12.1%-д хэлбэлзэх ба ордын хэмжээнд дунджаар 8.8 % байна.

Ордын элс нь нэг төрлийн, тогтвортой кварц-хээрийн жоншны найрлагатай, том хэмхдэслэг хольц нь зонхилж метаморфжсон элсэн чулуу, боржин, риолит, дацитийн төрлийн чулуулаг байна.

Элс нь шаварлаг ба тоосорхог хэсэг багатай, органик хольцгүй байна.

1.5. Ордын гидрогеологийн нөхцөл

Хараа-3 элсний орд нь 1971 онд хайгуул хийсэн Сайханы, 1981 онд хайгуул хийсэн Салхитын элсний, 2007 онд хайгуул хийсэн Хараа-2 элс-хайрганы хольцын ордуудтай нэг хөндийд оршдог тул гидрогеологийн нөхцөлийн хувьд төстэй юм.

Сайханы элсний ордод 1981 онд хийсэн судалгаагаар Хараа голын дэнжид голоос тэжээгдэл авдаг газрын доорх усны давхарга ихэнхдээ 3 м ба түүнээс доош гүнээс илэрнэ гэж тогтоожээ.

Ус агуулагч үе давхаргын литологийн бүрэлдэхүүний онцлогоос шалтгаалан энэ хурдас дахь цооногуудад усны ундарга харилцан адилгүй, хоорондоо нилээд их ялгаатай байна.

Хараа голын баруун хөндийн татмын захын хэсэгт 1962 онд өрөмдсөн гидрогеологийн 7-р цооногт 39.5-66.0 м гүнд сийрэг сул тогтоцтой жижиг бул чулуу, хайрга, хайрганцрын үе илэрсэн бөгөөд энэ давхаргад туршилтын шавхалт явуулахад цооног дахь усны ундарга 11.6 л/сек, усны төвшний бууралт 1.45 м байжээ.

2007 онд геологич Р.Баттөмөр, Д.Дорж нарын Хараа голын хөндийн татамын хэсэгт хийсэн газрын доорх усны ашиглалтын хайгуулын ажлаар усны нөөцийг үйлдвэрлэлийн А+В зэргээр 490л/сек буюу 42336.0 м³/хоног гэж тогтоожээ.

Эндээс Хараа элсний ордод олборлолт хийх үеийн техникийн ба ахуйн хэрэглээний усыг энэ дүүргээс хангах бүрэн боломжтой байна.

1.6. Судлагдсан талбайн үнэлгээ

Хайгуул хийгдсэн талбайд элсний ордоос өөр төрлийн ашигт малтмалын орд, илрэл байх хэтийн төлөвгүй юм.

Орд нь Хараа голын хөндийд орших боловч голын гольдролоос хол дэнж дээр орших тул голын усанд үзүүлэх сөрөг нөлөөгүй.

Ордын талбайд барилга байгууламж, мод сөөг, айл байхгүй тул олборлолт хийхэд ямар нэг саад байхгүй юм.

Орд нь элс хайрганы ордын нөөцийн ангиллын зааврын дагуу 1-р бүлэгт хамаарна.

1.7. Ордын элс хайрганы холимгийн чанарын тодорхойлолт

Элс, хайрганы техникийн шаардлага:(MNS-392-98, MNS-2803-2004)

а. Элс-хайргыг хүнд болон элсэн дүүргэгчтэй сүвэрхэг бетон эдлэхүүн, замын далан хийхэд голчлон ашиглана.

Элс: / MNS-392-98/

1. Элсэнд 10 мм-ээс том ширхэгтэй чулуулаг байж болохгүй бөгөөд 5-10 мм хэмжээтэй чулуулаг жингийн 5 %-оос хэтрэхгүй байвал зохино.

2. Элсэнд агуулагдах 0.1 мм-ээс жижиг ширхэг болон тоос, шаварлаг хольц нь доорх хүснэгтэд зааснаас ихгүй байна.

Хүснэгт №1-2

Элсний төрөл	< 0,14 мм хэсэг, ,%	Тоос, шаварлаг хольц, %
Байгалийн элс	10	3
Байгалийн ширхэглэлээр ангилсан элс:		
Том ширхэгтэй	-	2
Жижиг ширхэгтэй	10	2
Байгалийн баяжуулсан элс	5	2
Буталж гаргаж авсан элс	10	3

Элсийг ширхгийн бүрэлдэхүүнээр нь том, дунд зэрэг, нарийн, маш нарийн ширхэгтэй гэж ангилах ба 5 мм-ээс том ширхэгтэй хэсгийг ялгасны дараах ширхгийн модуль, 0.63 мм-ийн шигшүүр дээрх бүрэн үлдэгдэл нь доорх хүснэгтэд заасан шаардлагыг хангасан байна.

Хүснэгт №1-3

Элсний ангилал	Ширхгийн модуль	0.63мм-ийн шигшүүр дээрх бүрэн үлдэгдэл, %
----------------	-----------------	--

Том ширхэгтэй	2.5-аас их	45-аас их
Дунд зэргийн ширхэгтэй	2.0-2.5	30-45
Нарийн ширхэгтэй	1.5-2.0	10-30
Маш нарийн ширхэгтэй	1.5-аас бага	10 хүртэл

2. Гоос, шаварлаг хольц дахь шаврын хэмжээ байгалийн болон буталж гаргасан элсэнд жингийн 0.5%-иас, ширхэглэлээр ангилсан буюу баяжуулсан элсэнд жингийн 0.25%-иас ихгүй байна.

3. Элсэнд хатуурч бөөгнөрсөн бүхэл наанги шавар болон гаднын ямарч бохирдол байж болохгүй.

Ордын ашигт малтмалын чанарын үнэлгээ

Ордын элсний чанарын үнэлгээг 7 дээжийн физик-механикийн бүрэн ба ширхгийн бүрэлдэхүүний шинжилгээ, 2 дээжийн химийн, 2 дээжийн эрдсийн, 2 дээжийн урвалжих чадварын, 2 дээжийн цацрагийн, 1 дээжийн лаборатори-технологийн ба бетоны найрлага тогтоох туршилтын үр дүнгүүдийг үндэслэн хийжээ.

Бүх хайгуулын малталтуудаас авсан дээжүүдийг 5, 2.5, 1.25, 0.63, 0.315, 0.14, < 0.14 мм-ийн тороор шигшүүлж, ширхгийн бүрэлдэхүүнийг тодорхойлуулсан байна.

Энэ шинжилгээгээр Хараа ордын элсэн дэх > 5 мм-ийн хэмжээтэй хэсэг буюу хайрган хольцын агуулга 5.3-12.1.%-д хэлбэлзэх ба ордын хэмжээнд дунджаар 8.7 % байна. Элсэн дэх хайрган хольц буюу 5-10 мм хэмжээтэй хэсгийн агуулга жингийн 5%-оос хэтрэх тохиолдолд хортой хольцод хамаарах (MNS-392-98-ийн шаардлагаар) ба энэ нь уг ордын элсийг ашиглах тохиолдолд хайрган хольцыг шигшиж зайлуулах шаардлагатайг харуулж байна.

1.8. Ордын нөөц ашиглалтад бэлтгэгдсэн байдал

Геологийн тогтцын шинж чанар, ашигт малтмалын нөөцийн хэмжээгээрээ Хараа-3 элсний орд нь “Элс-хайрганы ордод нөөцийн ангилал хэрэглэх заавар”-ын дагуу 1-р бүлгийн ордод хамаарах ба ийм орд ашигт малтмалын зузаан ба чанараар тогтвортой, хэмжээний хувьд том, дунд зэргийн аллювийн гаралтай, давхарга маягийн орд байна.

Хараа ордын элсний нөөцийн тооцооны нэгдсэн хүснэгт

Хүснэгт №1-4

№ д/д	Нөөцийн блоккийн дугаар ба нөөцийн зэрэг	Блоккийн талбай, кв.м.	Хуулах хөрсний дундаж зузаан, м	Ашигт малтмалын дундаж зузаан, м	Хуулах хөрсний эзлэхүүн м ³	Ашигт малтмалын нөөц				Хуулах хөрсний эзлэхүүнийг ашигт малтмалд харьцуулсан харьцаа м ³ /м ³
						Нийт, м ³	Хайрган хольцын агуулга, %	Хайрган хольцын эзлэхүүн, м ³	Цэвэр элсний нөөц, м ³	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	В-I	40120.4	0.4	4.6	16048.2	184553.8	9.0	16609.8	167944.0	0.095
2	В- II	39897.8	0.4	4.6	15959.1	183529.9	8.7	15967.1	167562.8	0.095
Бүгд: Бодитой (В) нөөц		80018.2	0.4	4.6	32007.3	368083.7		32576.9	335506.8	0.095

ХОЁР. УУРХАЙН ТЕХНОЛОГИЙН ХЭСЭГ

2.1. Ордын уул-техникийн нөхцөл

Хараа-3 элсний ордын талбай нь бараг тэгш гадаргуутай бөгөөд голын урсгалынхаа дагуу урдаас хойш энгийн нүдээр үл ажиглагдам налуутай.

Хараа-3 элсний ордыг ил уурхайн аргаар олборлоход тохиромжтой юм.

Ордод хуулах хөрсний зузаан дунджаар 0.4 м ба ашигт малтмалын зузаан нь 4.4 - 4.7 м -т хэлбэлзэх ба ордын хэмжээнд дунджаар 4.6 м байна.

Орд нь үйлдвэрлэлийн чиглэлээр олборлолт хийхэд бүрэн бэлтгэгдсэн, олборлолтын тоног төхөөрөмж, хүнд механизм чөлөөтэй нэвтрэх боломжтой.

Ордоос хойш 8 км орчим зайд Улаанбаатар-Дархан-Сүхбаатарын хатуу хучилттай авто зам байдаг ба Сүхбаатар-Дархан-Улаанбаатар-Замын-Үүдийн төмөр зам ордын дэргэдэх Салхит өртөөг дайран өнгөрдөг.

Салхит өртөөнөөс Хараа-3 элсний орд хүртэл 1200 метр орчим урт төмөр замыг "Дархан молор эрдэнэ" ХХК өөрийн хөрөнгөөр тавьсан учир элсийг хэрэглэгч хүртэл авто болон төмөр замаар тээвэрлэнэ.

Олборлолт хийх явцад шаардагдах техникийн хэрэглээний усыг уурхайн шүүрэлтийн уснаас авч ашиглах боломжтой.

2.2. Ил уурхайн талбайн техникийн хил хязгаар

"Хараа-3" элсний ордын MV-001824 дугаартай тусгай зөвшөөрөл бүхий 15.92 га газрын 8.27 га-д хийгдсэн хайгуулын ажлаар 2 блокод бодит нөөцийг тооцжээ.

Эндээс ЭБМЗ-ийн 2017 оны 05-р сарын 04-ний хуралдааны ХХ-06-02 дугаартай дүгнэлт, АМГТГ-ын даргын 2017 оны 5 сарын 31-ны н/37 тоот тушаалаар ашигт малтмалын нөөцийн Улсын нэгдсэн тоо бүртгэлд бүртгэгдсэн бодитой (В) 368083.7м³ нөөцийн хүрээнд техник эдийн засгийн үндэслэлийг хийж, 2018 оны уулын ажлыг төлөвлөгөөг боловсрууллаа.

2.3. Ил уурхайн үйлдвэрлэлийн нөөцийн тооцоо

Ашигт малтмалыг газрын хэвлийгээс олборлон гаргахад техник, технологийн хувьд нөөцийг бүрэн хэмжээгээр олборлоход тодорхой хэмжээний хаягдал гардаг.

Нөгөө талаас ашигт малтмалын тогтоц, тухайн ордын уул геологи, уул техникийн нөхцөл, ашиглалтын технологи зэргээс шалтгаалж бохирдолт үүсдэг.

Иймд геологийн нөөцийн хэмжээ ашиглалтын явцад ямар нэг хэмжээгээр өөрчлөгддөг бөгөөд энэ нь ашиглалтын үеийн хаягдал, бохирдолттой холбоотой байна.

**Хараа-3 элсний ордын ашиглалтын хаягдал, бохирдолтын тооцоо,
үйлдвэрийн магадласан нөөцийн хүснэгт**

Хүснэгт №2-1

Геологийн нөөц					Ашиглалтын хаягдал		Бохирдолт		Үйлдвэрийн магадласан нөөц				
Блокийн дугаар	Ордын нөөцийн блоктын хилээр хөрс хуулах талбай, м ²	Хөрсний зузаан, м	Хөрсний эзлэхүүн, м ³	Геологийн нийт нөөц, м ³					Уурхайн хилээр нөөцийн блоктын хөрс хуулах талбай, м ²	Хөрсний зузаан, м	Хөрсний эзлэхүүн, м ³	Магадлагдсан үйлдвэрлэлийн нөөц,	
					зэрэг	элс, м ³							
В-I	40120.4	0.4	16048.2	184553.8	5.27	9725.98	1.47	2712.94	40824.35	0.5	20412.2	В'-1	177540.76
В-II	39897.8	0.4	15959.1	183529.9	5.27	9672.02	1.47	2697.89	41869.32	0.5	20934.7	В'-2	176555.77
Нийт	80018.2		32007.3	368083.7	5.27	19398.0	1.47	5410.83	82693.67	0.5	41346.9	В'	354096.53

2.4. УУРХАЙН ХУЧИН ЧАДАЛ БА АЖИЛЛАХ ГОРИМ, АЖИЛЛАХ ХУГАЦАА

2.4.1. Уурхайн жилийн хүчин чадал

Уурхайн хүчин чадлыг “Дархан Молор-Эрдэнэ” ХХК-ийн техникийн даалгаврын дагуу жилд 20.0 мян.м³ элс олборлохоор 2023 оны уулын ажлын төлөвлөгөөнд тусгалаа.

2.4.2. Үйлдвэрлэлийн ажиллах горим

Үйлдвэрлэлийн ажиллах горим, ашиглалтын хугацааг уурхайн жилийн хүчин чадлаас хамааруулан тооцоолов. Ил уурхай нь улирлын чанартай дулааны улиралд (6-р сарын 05-наас 11-р сарын 05 хүртэл) 6 сарын хугацаанд хоногт 1 ээлж, ээлжид 8 цагаар ажиллана.

Ажилчдын баяр ёслолын болон амралтын үеийн амрах хугацааг МУ-ын хөдөлмөрийн хуулийн дагуу уурхайг эзэмшигч компанийн захирлын тушаалаар зохицуулна.

Жилд ажиллах хуанлийн хоног –	153
Засварт зогсох хоног –	14
Амралт, баяр ёслолын хоног –	25
Цаг агаарын болон болзошгүй саатлын хоног –	14
Жинхэнэ ажиллах хоног –	100
Хоногт ажиллах ээлж –	1
Ээлжийн үргэлжлэх хугацаа –	8
Уурхайн ээлжийн тооцооны бүтээл –	200 м ³ /ээлж

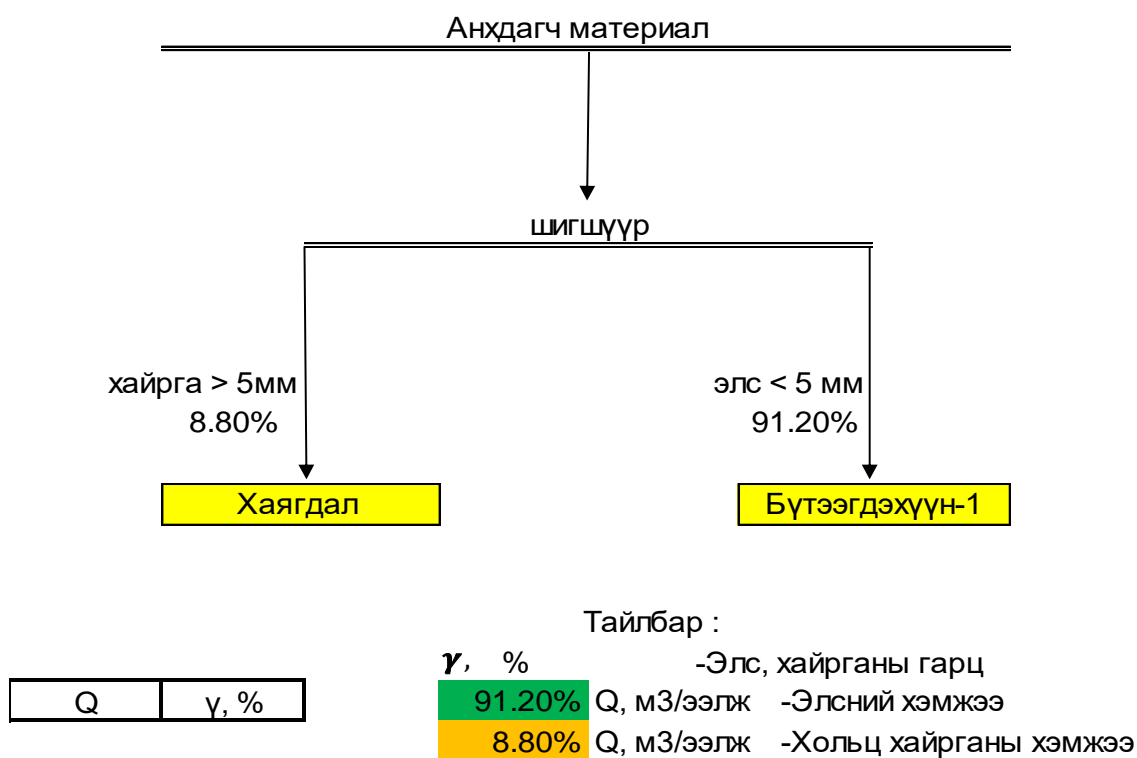
Уурхайн ээлжийн тооцооны бүтээл: 200 м³/ээлж болон сийрэгжилт $K_c = 1.2$ -ыг тооцвол 240 м³/ээлж, 374.4 тн/ээлж болно.

2.5. АШИГЛАЛТЫН СИСТЕМ

2.5.1. Ашиглалтын системийн сонголт

Орд газарт ил аргаар ашиглалт явуулахад уул-геологи, уул-техникийн хүндрэл гарахгүй.

Ордыг ашиглах хэтийн төлөв, уул-техникийн нөхцөл болон, захиалагчийн техникийн даалгаврыг үндэслэн тээвэртэй ашиглалтын систем сонгон авлаа. Ордын хөрс нь 0.4 м зузаан шимт хөрс юм. Шимт хөрсийг экскаватороор хуулан уурхайн хилээс гадагш хилийн дагуу түр овоолгод хадгална. Элсийг уурхайгаас экскаватороор авч мөргөцөг, доголын дээр овоолго байгуулан усгүйжүүлж экскаватор, шууд утгуурт дугуйт ачигч, автосамосвалын хослол хэрэглэн төмөр замын дэргэд байх ангилах шигшүүр төхөөрөмж хүртэл 0.5 км хүртэл зайд тээвэрлэнэ.

ГУРАВ. Эцсийн бүтээгдэхүүний агуулах ба дахин ачилт

Уурхайгаас олборлосон элс хайргыг боловсруулах үйлдвэрт хэрэгцээт ширхэглэлээр ангилан ялгаж ТЗ-ын Салхит өртөөнөөс салаалж байгуулсан төмөр замаар тээвэрлэн борлуулалт хийнэ.

Борлуулах бэлэн бүтээгдэхүүн болох элсийг салаа төмөр замын дэргэдэх ил талбайд түр овоолон хадгалах ба шууд утгуурт ачигчаар вагонд ачна.

ДӨРӨВ. ДЭД БҮТЭЦ БА УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

"Хараа-3" элсний îäòд 18 æëë үйлдвэрëýë үäòòëäò òòë ¿éëäýðëéí áíëí туслах объектууд байх øäàäëäãäòäé äà ажиллагсдын хөдөлгөрлөх нөхцлийг дээд зэргээр хангах зохион байгуулалтын бүхий л арга хэмжээг авна.

Уг ордын нөөц тогтоогдсон талбайн ойр орчим нь äýä á¿òýò ñäéí ð°äæñ°í УБ ТЗ-ын Салхит өртөөний дэргэд байдаг. Èéä элс олборлож ангилан ялгах ¿éë äæëëäãäà üäòòëäòää íýí ðààäàé үäëéí çàñäëéí ð°äë°ðñ°í á¿ñýä òàìääðà.

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ

5.1. Байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөлөл

Уг төлөвлөгөө нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх зорилготой баримт бичиг юм.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь байгаль хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрөөс бүрдэнэ.

Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөг бүрэн хэрэгжүүлсэн нөхцөлд төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, байгалийн нөөц баялагийг зүй зохистой ашиглах боломж бүрдэхээс гадна төслийн хэрэгжих чадварыг дээшлүүлж, эдийн засгийн үр ашиг нэмэгддэг.

Энэхүү төлөвлөгөөгөөр Дархан –Уул аймгийн Хонгор сумын нутаг дахь Хараа-3 элсний ордын элс олборлох үйл ажиллагаатай холбогдон бий болж болзошгүй болон голлох сөрөг нөлөөллөөс тухайн нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах үйл ажиллагааны зорилтууд, нөлөөллийг бууруулахаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний чиглэл, хуваарийг тогтоосон болно. Уг төлөвлөгөө нь байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээнүүдийн хураангуй бөгөөд хэрэгжүүлэх арга хэмжээнд зориулж тусгай хөтөлбөр, төлөвлөгөө боловсруулан ажиллавал илүү үр дүнтэй байх болно. Мөн төлөвлөгөөг орчны хяналт шинжилгээний ажлын үр дүнтэй уялдуулж, жил бүр хянан үзэж, шинэчлэн сайжруулж байх шаардлагатай.

"Хараа-3" ордыг ашиглах хугацаанд нийт 2.3 мян.м³ хөрс хуулж, 20.0 мян.м³ элс олборлох бөгөөд үүний улмаас уурхайн орчны экологид тодорхой хэмжээний сөрөг нөлөөлөл бий болно.

Уурхайн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчинд дараах сөрөг нөлөөлөл бий болно гэж үзэж байна. Үүнд:

- Уурхайн хөрс хуулалт, элс олборлолтын үйл ажиллагааны улмаас орчны тоосжилт нэмэгдэх,
- Уурхайн ойр орчимд хөрсний эвдрэл, гэмтэл үүсэх,
Ордыг ашиглах үйл ажиллагааны улмаас үүсэх эвдрэл, үүнд:

Байгаль хамгаалах, нөхөн сэргээхтэй холбогдуулан малталтын хил хязгаарыг тэмдэгжүүлэх ажил гүйцэтгэж, ашиглалт дууссан хэсэгт нөхөн сэргээлт хийхдээ:

"Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага" MNS-5918:2008, "Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн шаардлага" MNS-5917:2008, "Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс

хуулалт, хадгалалт" MNS-5916:2008 мөн MNS 5915:2008, MNS 4920:2000 стандартуудын шаардлагыг хангахуйц төвшинд хийж гүйцэтгэнэ.

Үйлдвэрлэл явуулж байгаа талбайгаас гадна хэрэгцээгүй зам харгуй гаргахгүй, гол замыг олон салаалуулахгүй байх арга хэмжээ авч, автомашин, механизмын засвар үйлчилгээ, гарсан хог хаягдал, асгарсан тос шатахууныг тусгай нүх, саванд хийж, газар усыг бохирдуулахгүй байх арга авч ажиллана.

Цаг агаарын хуурайшилтын үед гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх үүднээс ил гал, түүдэг асаахыг хориглох, байгалийн түймрээс сэргийлэх санамж, зааврыг тухай бүр өгч ажиллуулж байх, ан амьтан агнах, ой модыг сүйтгэх, хэрэгцээгүй огтлох, байгалийн бусад баялгийг хууль бусаар ашиглах зэргийг хориглож, сурталчилан таниулах ажлыг тогтмол зохион байгуулах, байгаль хамгаалах асуудлаар сум, орон нутгийн засаг захиргаа, холбогдох мэргэжилтнүүдтэй нягт холбоотой хамтран ажиллана.

5.2 . Техникийн нөхөн сэргээлт

Хөрсний гадаад овоолгыг тэгшлэх, хэлбэржүүлэх, хажууг налуулах болон шимт хөрсөөр бүрэх, суваг шуудуу татах зэрэг ажлууд болно.

Уурхайн ойр орчмын зам, талбайд үүсэх хөрсний эвдрэл, гэмтлийг тэгшлэх, түрэх зэрэг ажлуудыг гүйцэтгэнэ.

Техникийн нөхөн сэргээлтийн чиглэлээр тусгайлан хэрэгжүүлэх ажил маш бага байх бөгөөд ихэнх ажил ашиглалтын үйл явцад хэрэгжинэ. Техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлын хүрээнд цөөрмийн хажууг хэлбэржүүлэх ажлыг хэрэгжүүлнэ.

Сүүлийн жилүүдэд хотод суурьших хүн амын тоо өсч, хотжилт явагдаж барилга, орон сууц ихээр баригдаж байгаатай холбогдуулан барилгын материалын хэрэгцээ, түүнчлэн элс хайрганы хэрэгцээ жилээс жилд өссөн нэмэгдэж байна.

Энэ бүтээн байгуулалтын ажилд өөрийн хувь нэмрээ оруулах зорилоор “Дархан молор-эрдэнэ” ХХК нь MV-001824 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн дагуу түгээмэл тархацтай ашигт малтмал болох элс олборлох үйл ажиллагааг явуулж байна.

“Ашигт малтмалын тухай” хуулиар хүлээсэн ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн үүргийн дагуу нөхөн сэргээлтийн ажлыг жил бүрийн ажлын төлөвлөгөөндөө тусган хэрэгжүүлж байна.

2023 онд техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг 10 гаруй ажилтан, 1 ачигч, 1 эксковатор, HOWO маркын автомашинаар 0.6 га талбайд дээр дурьдсан хэлбэрээр гүйцэтгэхээр төлөвлөж байна. Ачигч болон бульдозер ашиглан эвдэрсэн талбайг түрж хэвгийжүүлэх, хэлбэржүүлэх ажлыг, нөхөн дүүргэлтийг автомашинаар зөөж тээвэрлэлээ.

Нөхөн сэргээлтийг өөрийн нөөц бололцоо машин техник, хүн хүчид тулгуурлан ашиглалт, олборлолтын явцад үүссэн дотоод болон гадаад овоолго, үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанаас гарсан хаягдал чулуулгыг ашиглан нөхөн дүүргэлт хийх, тэгшлэх, шимт хөрсөөр хучиж биологийн нөхөн сэргээлтэд бэлтгэх, налуулах, хэвгийжүүлэх гэх мэт хэлбэрээр хийж хүрээлэн байгаа орчин, хүн малд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүйгээр засаж тохижууллаа.

Хөрс хуулалттай холбоотой үүссэн овон товон гадаргууг ерөнхийд нь сийрүүлэн тэгшлэх, налуу гадаргууг орчных нь гадаргуутай ойртуулан хэлбэршүүлэх, ажиллагаанууд хийгдэж, дараа нь нарийвчлан хэлбэржүүлж, өнгөлөн тэгшлэх ажиллагааг гүйцэтгэлээ.

Нөхөн сэргээлтийн стандартад заасны дагуу хэлбэржүүлэхдээ орчны газрын тогтоцыг харгалзан ойролцоох газрын хэлбэрт аль болох ойртуулан ажиллана.

Нөхөн сэргээлтийг:

- Ашиглагдсан орон зайг нөхөн дүүргэх;
- Ашиглагдсан орон зай, ухшийг хэвгийжүүлэх, хэлбэршүүлэх;
- Эвдэрсэн газрыг болон овоолгыг тэгшлэх, гадаргууг нь хэлбэржүүлэн тэгшлэх;
- Овоолгын хажууг хэвгийжүүлэн дэвсэгжүүлэх;
- Тэгшилсэн талбайг нягтаршуулах зэрэг хэлбэрээр хийлээ.

Ачигч ашиглан эвдэрсэн талбайг түрж хэвгийжүүлэх, хэлбэржүүлэх ажлыг, нөхөн дүүргэлтийг автомашинаар зөөж тээвэрлэнэ.

ЗУРГАА. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд нөлөөлөх болзошгүй болон гол сөрөг нөлөөллүүдийг тодорхойлоход уурхайн явцад газрын гадарга, газрын хэвлий, хөрс, ургамал, газрын гүний усан орчин зэрэгт сөргөөр нөлөөлөх нь тогтоогдлоо. Иймд төслийг хэрэгжүүлэх үед үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээний талаар доорх зөвлөмжийг өгч байна.

6.1 Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах

Төслийн агаарын чанарт үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгахын тулд дараах арга хэмжээг авна. Үүнд:

Тээвэрлэлтээс үүсэх тоосжилтыг бууруулах арга хэмжээний зөвлөмж:

- 1) Уурхайн олборлолтын үйл ажиллагаанд агаарт тодорхой хэмжээний тоос үүсдэг бөгөөд ашиглалтын талбай нь хүн амын суурьшилт, салхиар дамжин хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэхээс сэргийлж уурхайн талбайд усалгаа хийх
- 2) Мөн түүнчлэн сурфактант уусмал, давс, нефтийн эмульс, нийлэг материал, цавуурхаг материалуудыг ашиглаж болно.

- 3) Тээврийн хэрэгсэл, машин тоног төхөөрөмжийн кабинд үйлчилгээ хийх, машин тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээг тогтмол хийх зэрэг болно.

Овоолго болон задгай талбайн тоосжилтыг бууруулах зөвлөмж

Ил уурхайн бүсэд задгай талбай болон овоолгуудыг бий болгодог. Салхины хурд 5.7 м/с хүрэхэд хөрс шорооны жижиг диаметртэй (0.1 мм) эгэл хэсгүүд дэгдэж эхэлдэг [Сhepil 1958]. Салхины элэгдэлийг бууруулах хэд хэдэн хүчин зүйл байдаг. Үүнд:

- Хөрсний бүтцэд салхины элэгдэлд тэсвэртэй харьцангуй том ширхэглэлтэй бүрэлдэхүүнүүд байх;
- Шимт хөрс болон, хөрсний овоолгын гадаргууг нягтруулах, гадаргууг тэгш бус болгох, чийгшүүлж байх; эсвэл зүлэгжүүлэх зэргээр тоосжилт үүсгэхгүй арга хэмжээг авах
- Газрын гадарга орчмын салхины хурдыг бууруулах эсвэл хязгаарлах

6.2 Газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах

Төслийн үйл ажиллагаанаас газрын гадаргад үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулахдаа дараах арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Үүнд:

- Төслийн үйл ажиллагааны явцад үүссэн газрын гадаргын эвдрэлд өртсөн хэсгүүдэд ажлын явцад төрх байдлын сайжруулалт хийж, ухмал нүх овоолгыг тэгшилж байх.
- Суурингийн талбайд хүн амын эрүүл мэнд, байгаль орчинд болон тухайн орчиндоо сөрөг нөлөөллийг бий болгох газар ашиглалтыг төлөвлөхгүй байх.
- Төслийн явцад хийгдэх зайлшгүй шаардлагатай газар шорооны ажил, агуулах, үйлчилгээний хэсэг байгуулах зэрэг ажил нь барилга байгууламжийн дэвсгэрээс бусад талбайн газрын гадаргыг өөрчлөлтөнд оруулдаг ч орчны тохижилт, ногоон байгууламжийг зохистой байршуулж асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой.
- Төслийн талбайн орчимд ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хог хаягдлыг зайлуулахдаа зориулалтын хогийн цэг байгуулан асгаж байх шаардлагатай.
- Газрын хэвлийг төслийн хүрээнээс гадна аль болох бага хөндөх, ажил гүйцэтгэхэд ашиглах талбайг нөхөн сэргээх
- Ногоон байгууламж бий болгох

6.3 Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах

Элс олборлох уурхайн төслийн үйл ажиллагаанаас хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах талаар дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Үүнд:

- Төслийн явцад хөрсийг ахуйн ба үйлдвэрлэлийн хог хаягдал болон нефтийн бүтээгдэхүүнээр бохирдуулахгүй байх
- Уурхайгаас гарах шороог төслийн дагуу овоолгын талбайд зөв байрлуулан асгаж, дагтаршуулах, хур тунадас, салхины нөлөөгөөр үүсэх хагарал, хотойлт зэргийн шалтгааныг судалж түүнээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч байх шаардлагатай
- Авто засварын газрын талбайг тослох материал хөрсөнд нэвчихээс сэргийлж, цардаж өнгөлөх, тэмдэгжүүлэх
- Олборлолт дууссаны дараа техникийн нөхөн сэргээлт хийх

- Техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн газрыг өтөг бууцаар бордож, олон наст ургамлын үр цацах, мод бут суулгах зэргээр биологийн нөхөн сэргээлт хийх
- Уурхайн олборлолт, барилга байгууламж байгуулах явцад эвдэрсэн хөрсийг засч тэгшлэх, нөхөн сэргээх арга хэмжээг тогтмол авч хэрэгжүүлэх
- Хөрс хадгалах зориулалттай талбайг сонгохдоо салхи, усны нөлөөгөөр хөрс элэгдэлд орох нөхцлийг хамгийн бага байхаар төлөвлөх
- Шимт хөрсийг хамгаалахын тулд овоолгын өнгөн хэсгийг сэргээх, үүний тулд овоолгын гадаргуугийн хөрсөнд усалгаа хийх, тохиромжит ургамлын үр цацах, гадаргуугийн бүрхэвч бий болгох, хажуу бэлийг хамгаалах зорилгоор геоматериалаар хучих арга хэмжээ авах

6.4 Усны нөөц, чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах

- Гол, мөрний байгалийн үндсэн голдирлыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын шийдвэргүйгээр өөрчлөхгүй байх ёстой.
- Газрын доорх ус буюу ундны усны нөөцийг бохирдуулагч эх үүсвэр нь хөрсний бохирдол юм. Хөрсөн дээр асгарсан, гоожсон шатах, тослох материал түүний үе давхаргуудад шүүрэн нэвчиж газрын доорх усыг бохирдуулна. Нөгөө талаар бороо хурын ус чийг, хөрсөнд бий болсон дээрх бохирдлуудыг цааш дамжихад ихээхэн нөлөөлөлтэй байдаг тул нэн түрүүн хөрсийг шатах, тослох материалаар бохирдохоос хамгаалах, бохирдсон нөхцөлд нэн даруй арга хэмжээ авч байх шаардлагатай.
- Өөрийн ашиглалтын талбай дахь болон эргэн тойрны хог хаягдлыг цэвэрлэх үйл ажиллагааг зохион байгуулж, нутгийн удирдлага, иргэдтэй хамтран ажиллана.
- Ажилчид болон төслийн талбай түүний нөлөөллийн бүсэд байх талбай дахь ард иргэдийн унд ахуйн хэрэгцээний усны чанар нь стандарт, норм, нормативд нийцэх эсэхэд байнга хяналт тавьж ажиллана.

6.5 Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах

Төслийн явцад ургамлын нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах замаар дараах арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- Жил бүр ургамлын мониторинг судалгааг явуулах
- Ашиглалтын талбайн ургамал бүрхэвчийг хамгаалах үүднээс олон салаа зам гаргахгүй байх, маршрутын зам гаргах
- Хог хаягдлыг ил задгай хаяхгүй байх, хогийн нэгдсэн цэг байгуулах, хогийг орчиндоо тархахааргүй байх талаар арга хэмжээ авах
- Ашиглалтын талбайн 10 хувьд ногоон байгууламж бий болгох

6.6 Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арилгах

- Холбогдох хуулийг нийт ажиллагсадад танилцуулан, нутгийн унаган болоод нүүдлийн ан амьтдыг хамгаалах, амьтны байршил хөдөлгөөнд аль болох нөлөөлөхгүй байх, уулын малгалт овоолгыг ан амьтанд аюулгүй байхаар байрлуулах шаардлагатай.
- Төслийн орчимд элдэв халдварт өвчин тараах хэрээ, жунгаа гэх мэт шувуудыг хэт олшрохоос урьдчилан сэргийлж ил задгай хог хаягдал, хоол хүнсний үлдэгдэл хаяхгүй байх.
- Төслийн талбайд мал, амьтан орж, машин механизмд дайруулж хорогдохоос сэргийлж, байнгын хараа хяналт тавих, хашаа, хайс барих

- Уурхайн талбай, түүний орчинд хогийн цэг дээр амьтан тэжээл хайж ирэх, орогнох, үүрлэх нөхцөл үүсгэхгүй байх, ахуйн ба үйлдвэрлэлийн хог хаягдлаас мал, амьтан хордох явдлаас сэргийлэх зэрэг арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ.
- Хууль бус ан, агнуур хийхгүй байх

6.7 Нийгэм, эдийн засаг, хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах

Төслөөс нийгэм эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулахын тулд:

- Аюулгүй ажиллагааны дүрмийг баримтлах
- Ажилчдыг эрүүл мэндийн үзлэгт жил бүр хамруулах,
- Техник, тоног төхөөрөмжийн аюулгүй байдалд байнгын хяналт тавих
- Ажилчдын ажлын байрны аюулгүй орчныг бүрдүүлэх, хүнд нөхцөлд ажиллагсдад нэмэгдэл цалин, урамшуулал олгох
- Ажилчдын цалинг цаг тухай бүрт нь олгох зэрэг арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ.

Нутгийн оршин суугчид болон ажиллагсдын эрүүл мэндэд учруулах сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээ

- Ажил эхлэхийн өмнө ажилчдад хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, гэнэтийн осол гамшгаас урьдчилан сэргийлэх яриа таниулга хийж, хөдөлмөр, аюулгүй ажиллагааны самбар ажиллуулах, ажлын хувцсаар хангаж, галын хортой ажиллах заавар өгч, эмнэлэгийн анхны тусламж үзүүлэх буланг байгуулах зэрэг ажлуудыг зохион байгуулсан байх ёстой.
- Уурхайн ажиллагсдад тусгай зориулалт бүхий амны хаалт, хувцас хэрэгсэл олгох.
- Ажиллагсдыг жил бүр эрүүл мэндийн үзлэгт оруулж, уурхайн ажилчдын өвчлөлтийн талаар судалгаа дүгнэлт гаргах
- Орон сууц, хоолны газар, ажлын байрны эрүүл ахуйд хяналт тавьж ажиллах
- Дуу чимээ ихтэй нөхцөлд ажиллах ажиллагсдад зориулалтын чихний бөглөө олгох
- Эмнэлгийн анхны тусламж үзүүлэх багаж хэрэгслийг ажлын байруудад зохих шаардлагын дагуу бэлтгэж байрлуулах
- Уурхайн ажилчдад хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, аврах багийн хүрээнд сургалтанд хамруулах
- Нутгийн оршин суугчид болон ажиллагсдын эрүүл аюулгүй байдлыг хангах үүднээс бохирын худагтсар бүр хуваарийн дагуу ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийх.
- Уурхайн тоног төхөөрөмж, ахуйн хаягдал цэг, сав агуулахуудын байрлах газрыг байгаль орчинд халгүй, хүмүүсийн аюулгүй ажиллах, амрах бүх нөхцлийг хангах зорилгоор зөв байрлуулах зэрэг арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ.

**Үйл ажиллагааны явцад байгаль орчинд үзүүлэх гол нөлөөллийн талаар
Хүснэгт 2.2**

Гол сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ, эрчим, үргэлжлэх хугацаа

№	Төслийн гол нөлөөлөл	Нөлөөлөлд өртөгч	Нөлөөллийн эрчим	Үргэлжлэх хугацаа
1	Шимт хөрс хуулалт	Газрын хөрс, бэлчээр, агаар	Хүчтэй	Төсөл хэрэгжих бүх хугацаанд
2	Элс, хайрга олборлолт	Геологийн тогтоц, агаар	Дунд зэрэг	Төсөл хэрэгжих бүх хугацаанд
3	Тээвэр	Хөрс, агаар	Дунд зэрэг	Төсөл хэрэгжих бүх хугацаанд
4	Овоолго	Хөрс, агаар, шимт хөрс	Хүчтэй	Төсөл хэрэгжих бүх хугацаанд
5	Сийрэгжүүлэлт	Агаар, хөрс	Дунд зэрэг	Сийрэгжүүлэлт хийсэн үед

Элсний ордын олборлолт тухайн бүс нутагт шууд нөлөөлөл үзүүлэхээс гадна энэ процесс нь олборлолт явагдаж байхад болон олборлолтын дараа байгаль нөхөн сэргээлт хийсэний дараа ч сөрөг нөлөөлөл нь үргэлжилнэ. Сөрөг нөлөөллийн эрчим нь олборлолт эхэлсэнээс хойш ихсэнэ. Элс-хайрга олборлох үйл ажиллагааны улмаас уулын чулуулгийн тогтоц, гадаргын усны горим, агаарын чанар, гадаргын болон гүний усны хэмжээ, чанар өөрчлөгдөх, хүн амын эрүүл мэндэд нөлөөлөх зэрэг сөрөг нөлөөллүүд байна.

Хөрс, геологийн тогтоц

Шимт хөрс хуулалт, овоолго, тээвэр, сийрэгжүүлэлт зэрэг үйлдвэрлэлийн бүхий л үе шатанд хамгийн өргөмтгий нь хөрс юм. Мөн уурхайд ашиглагдах хүнд даацын техникүүд, тэдгээрийн тос асгаралт зэрэг олон хүчин зүйл хөрс бохирдох нөхцөлийг бий болгодог.

**ДОЛОО . БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН 2022 ОНЫ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ
7.1 СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ, ТҮҮНИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ
ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

“Дархан молор эрдэнэ” ХХК нь холбогдох байгууллагатай харилцан уялдаатай ажилладаг ба тэдгээрээс өгсөн үүрэг даалгавар болон зөрчлүүдээ цаг тухайд нь арилган ажилладаг болно. Манай компани нь Байгаль орчинд нөлөөлөх нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний хүрээнд 2023 онд нийт 2400.0 мян.төгрөгийг зарцуулахаар төлөвлөв. Энд тусгагдаагүй зардлууд нь уулын ажлын болон хөдөлмөр хамгаалалын зардалд тусгагдсан болно Байгаль хамгаалах сургалт болон сурталчилгааг тус орон нутгийн Байгаль хамгаалагч болон БОХГ-тай хамтран зохион байгуулахаар төлөвлөлөө.

"Дархан молор эрдэнэ" ХХК-н Хараа -3 элсний ордыг ашиглах төслийн 2023 оны
Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ЗАРДАЛ

Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг /мян.төгрөг/	Нийт зардал /мян.төгрөг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
АГААР ОРЧИН						
Тоосжилт болон бохирдуулагч хийн нөлөөгөөр орчны агаар бохирдох	Уурхайн карьер доторх замд хайрга чулуу дэвсэх, хуурайшилттай үед усалж байх	0.6 км зам	-	250,0	2023 он	Агаарын тухай хууль, MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага Ажлын байрны агаарын эрүүл ахуйн шаардлага: MNS 4990:2010, MNS 0017-2-3-16:1998 MNS 5002:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага MNS ISO 226:2003 Дуу чимээ-хэвийн норм, түвшний хэмжээ
	Дизель түлш ашигладаг дотоод шаталт хөдөлгүүрүүд болон машинуудыг ашиглаагүй үед сул асаалттай байлгахгүй байх, шаардлага хангахгүй байгааг нь шинэчлэх		-	-	2023 он	
	Шимт хөрс болон, хөрсний овоолгын гадаргууг нягтруулах, гадаргууг тэгш бус болгох, чийгшүүлж байх; эсвэл зүлэгжүүлэх зэргээр тоосжилт үүсгэхгүй байх	Овоолго үүсгэх талбай	ҮАЗардалд	-	2023 он	
	Хүнд механизмын хөдөлгүүрийн тохиргоо, үйлчилгээг тогтмолжуулах, хөдөлгүүрээс гарах утааны хэмжээг стандартын шаардлага хангах хэмжээнд байлгах арга хэмжээ авах;	Үйл ажиллагааны турш		-	2023 он	
НИЙТ ДҮН				250.0		
УСАН ОРЧИН						
Ус ашиглах, Ахуйн хаягдал, шатах, тослох материал ба бусад хаягдлаас бага гүний уст давхарга	Мэргэжлийн байгууллагаар гүний худаг гаргуулж унд ахуйд шаардлагатай усыг хангах. Гүний худагт тоолуур, хамгаалалтын бүс тогтоож ажиллах	Төслийн хүрээнд	ҮАЗ	ҮАЗ	2023 он	

"Дархан молор эрдэнэ" ХХК-н Хараа -3 элсний ордыг ашиглах төслийн 2023 оны
Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг /мян.төгрөг/	Нийт зардал /мян.төгрөг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
болон хөрс ургамал бохирдох	Гол, мөрний байгалийн үндсэн голдирлыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын шийдвэргүйгээр өөрчлөхгүй байх ёстой.	Үйл ажиллагааны турш	-	-	2023 он	MNS 13.060.50 Усны чанарын стандарт Усны тухай хууль ЗГ-ын 2013 оны 326 дугаар тогтоолын хавсралт –Ус ашигласаны төлбөрийн хувь хэмжээ/ Газар доорх усыг бохирдлоос хамгаалах: MNS3342:1982 БО, ЭМНХ-ын сайдын 1997 оны 143А, 352/А тоот хамтарсан тушаалын 2.3.5 хавсралт,
	Ус ашиглах дүгнэлт, гэрээг байгуулж ажиллах.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь “Усны тухай хууль” –ийн 28.4 –р зүйлд зааснаар“Ус ашиглах дүгнэлт” -ийг аймгийн байгаль орчны албанаас гаргуулна.Ус ашиглах дүгнэлтийг үндэслэн ус ашиглах зөвшөөрлийг Хонгор сумын Засаг даргатай холбогдох гэрээг байгуулж ажиллах шаардлагатай.	Уурхай ажиллах нийт хугацаанд	Ашиглах усны хэмжээгээр	-	Жил бүр ашиглалтын хэмжээгээр	
	Шатах, тослох материалын хаягдал, асгаралт гаргахгүй байх арга хэмжээ авах, төлөвлөлт боловсруулах	Үйл ажиллагааны турш			2023 он	
	Бороо цас үерийн ус цуглуулахсан байгуулах, тоосжилт дарах зорилгоор хэрэглэх, үерээс хамгаалах далан байгуулах	Боломжит газрыг сонгох ажиллах хугацаанд			2023 он	
Нийт дүн				-		
ХӨРС, УРГАМЛАН БҮРХЭВЧ						
Хөрс элэгдэл эвдрэлд орж үржил шим, чийг буурах,	Ил уурхай, овоолго байгуулах талбайн үржил шимт хөрсийг хуулж, 2 м-ээс өндөргүй овоолон хадгалах, овоолгыг	Үйл ажиллагааны турш	-	ҮАЗардалд	2023 он	MNS 3307:1991, MNS 3308:1991 Хөрс. Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга,

"Дархан молор эрдэнэ" ХХК-н Хараа -3 элсний ордыг ашиглах төслийн 2023 оны
Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх бууруулах, арилгах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг /мян.төгрөг/	Нийт зардал /мян.төгрөг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
гадаргын унаган хэлбэр өөрчлөгдөх	салхины нөлөөнөөс хамгаалах					MNS 5850:2008 Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS 5915:2008
	Уурхайн дотоодтгээвэрлэлтийн замыг хайрган хучилттай болгох	Үйл ажиллагааны турш	-	ҮАЗардалд	2023 он	
Тээвэрлэлтийн улмаас хөрсний эвдрэл үүсэх	Замыг тэмдэгжүүлж, салаа зам гаргахаас сэргийлсэн ухуулах самбар хийж байрлуулах,	Төслийн талбайд	-	150.0	2023 он	
Ахуйн хаягдал, шатах, тослох материал алдагдах, баяжуулах үйлдвэрийн хаягдлыг зайлуулах үед хөрс бохирдох	Шатах, тослох материал, ажилласан тосны хаягдлыг зориулалтын саванд хадгалах, орчинд асгарч алдагдахаас сэргийлэх,	Үйл ажиллагааны турш	-	100.0	2023 он	
	ШТМ, агуулах болон засварын төвийн талбайг хатуу хучилттай болгож газрын гадарга, хөрс бохирдохоос сэргийлэх	Агуулахуудын орчимд	-	-	2023 он	
	Хог хаягдлыг тухай бүрт нь ангилан зайлуулах арга хэмжээ авах	Төслийн талбайд		-	Тухай бүрд	
Нийт зардал				250.0		
Сөрөг нөлөөллийг бууруулах төлөвлөгөөний зардал				500.0		

НАЙМ. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Уурхайн нөхөн сэргээлтийн ажлаар ил уурхайг ашиглах явцад үүссэн орон зайд байрлах гадаад болон дотоод овоолгыг тэгшлэх, ухагдас, нүхийг хэлбэршүүлэн талбайг тэгшлэх, мөргөцгийн ханыг стандартын шаардлагад хүртэл налуулах, тэдгээрийн гадаргыг үржил шимт хөрсөөр хучих зэрэг техникийн нөхөн сэргээлтийг хийнэ.

Техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийг Монгол улсын Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2009 оны 12 сарын 29-ний өдөр баталсан "Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал"-ын дагуу гүйцэтгэж нөхөн сэргээлтэнд гарах зардлыг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны сайд, Эрдэс баялаг, эрчим хүчний яамны сайдын хамгарсан 2010 оны 05 сарын 17-ны өдрийн А-132/112 дугаар тушаалын хавсралтын дагуу хийж гүйцэтгэнэ.

Нөхөн сэргээлтийн ажилд дараах стандарт болон заавруудын шаардлагыг хангах:

- MNS 5915:2008 Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын ангилал
- MNS 5917:2008 Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн шаардлага
- MNS 4915:2000 Ашигт малтмал эрж хайх явцад эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн шаардлага
- MNS 5916:2008 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрсийг хуулах, Хадгалах. Техникийн шаардлага
- MNS 5918:2008 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах.Техникийн шаардлага
- MNS 4920:2000 Эвдэрсэн газрын хажуугийн налуу.Техникийн шаардлага
- Ашигт малтмал эрж хайх ажлын явцад эвдэрсэн газрыг нөхөн сэргээж ургамалжуулах заавар (БО-ны болон ХААҮ-ийн сайдын 2000 оны- 64/А/62 тоот тушаалын 3-р хавсралт)

8.1 2023 оны техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлын хэмжээ, зардал

№	Зардлын утга	Хэмжих нэгж	Ажлын хэмжээ	Ашиглагдах техник, тайлбар	Нэгж ажлын зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг
1. Бэлтгэл ажлын зардал						
2. Техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил						
	Ил уурхай, дотоод овоолго					
1	Дотоод овоолгыг түрж тэгшлэх, хэвгийжүүлэх	га	0.6	Утгуурт ачигч	285.0	1710.0
3	Бусад эвдэрсэн талбайд техникийн нөхөн сэргээлт хийх	га	-	-	-	
Техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлын дүн		мян.төг				1100.0

ЕС. ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Энэхүү ажлын хүрээнд Дархан Уул аймгийн Байгаль орчин аялал жуулчлалын газраас “Тэр бум” мод төслийн хүрээнд тусгай зөвшөөрөлтэй талбайг тойруулан 2022-2030 он хүртэлх хугацаанд 5000 ширхэг мод бут тарих үүрэг даалгавар өгсөний дагуу энэ жил 1 га талбайд 1000 ширхэг мод тарих ажлыг хийж гүйцэтгэнэ.

АРАВ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Тухайн төслийн уурхайлалтын болон эрчимтэй сөрөг нөлөөллийн бүсэд иргэд, оршин суугчид, айл өрх, байгууллага байхгүй байна. Иймд нүүлгэн шилжүүлэх төлөвлөгөө тусгагдаагүй болно.

АРВАН НЭГ. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төсөл хэрэгжих бүс нутаг, түүний орчимд хийсэн археологийн судалгаа, түүх соёлын өвийн судалгааны дүн, түүх, соёлын өв дурсгалуудын талаарх нутгийн иргэд, холбогдох байгууллагын мэдээлэлд үндэслэн түүх, соёлын өв дурсгалуудыг хамгаалах төлөвлөгөө боловсруулна.

Уурхайн ашиглалтын үйл явцад түүх соёлын дурсгалт зүйлс олдвол уурхайн үйл ажиллагааг түр зогсоон зохих байгууллагад мэдэгдэж, түүх соёлын дурсгалт зүйлсийг хамгаалах ажлыг зохион байгуулах болно.

БОЛЗОШГҮЙ АЮУЛ, ОСЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Энэ төлөвлөгөөнд батлагдсан аргачлалын дагуу хийсэн байгалийн аюул, гамшгийн үнэлгээгээр тогтоогдсон учирч болзошгүй байгалийн гамшиг, түүнээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх ажлын хэмжээ, шаардагдах зардал, баримтлах стандартыг энд тусгана.

Болзошгүй аюул, осол сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нэгжийн өртөг /мян.төг/	Нийт зардал /мян.төгрөг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Болзошгүй осол, саатал, технологийн сүлжээний гэмтэл, галын гэнэтийн аюул үүсэх	Техник, технологийн аюулгүй байдлыг тогтмол шалгах, хянах	Ил уурхайд, барилга байгууламж техник тоног төхөөрөмжид	ҮАзардалд	-	Өдөр бүр, тогтмол /уурхайн байгаль орчны мэргэжилтэн хариуцна/	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 27.1 Ил уурхайн аюулгүй ажиллагааны дүрэм
	Галын болон байгалийн аюул гамшигаас урьдчилан сэргийлэх, байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээний талаар сургалт зохион байгуулах	Нийт ажиллах хугацаанд Уурхайн бүх ажилчдад	-	-	2023 он Жилд 1 удаа	
	Гал унтраах хэрэгслээр бүрэн хангах арга хэмжээ авах,	Төслийн хүрээнд	-	-	2023 он	
	Осол эрсдэл үүссэн үед устгах арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулах	Үйл ажиллагааны турш	200,0	200.0	2023 он	
Хүний эрүүл мэндэд нөлөөлөл үүсэх	Ажилчдыг ажлын хувцас, хамгаалалтын тусгай хэрэгслээр (хөвөн давуун материалаар хийсэн хувцас, резинэн хормогч, резинэн гутал, резинэн бээлий, хамгаалалтын нүдний шил,маск) хангах	Үйл ажиллагааны турш	ХХАЗардал	-	2023 он	
Нийт дүн			200.0			

Хог, хаягдлын менежментийн арга хэмжээний зардал

Болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Нэгжийн өртөг	Нийт зардал мян.₮	Хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Хатуу хог хаягдлыг тогтмол зайлуулаагүй гээс орчин бохирдох	Ахуйн хаягдлыг ангилах дахин ашиглах зүйлсийг цуглуулах цэг байгуулах, нэгдсэн цэгт тушаах арга хэмжээг авч байх	Үйл ажиллагааны турш	70.0	70.0 x 3 сар x = 210.0	Сар бүр	Хог хаягдлын тухай хууль болон холбогдох журам, заалтууд
	Хог хаягдлыг цуглуулах савыг битүүмж сайтай хийх, ажилчдын байр, тэсрэх материалын агуулах, ШТС зэрэг газарт байрлуулах	Үйл ажиллагааны турш			2023 онд	
	Хаягдал дугуй болон төмрийн хаягдлыг ангилан ялган цуглуулж дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх	Үйл ажиллагааны турш	-	-	2023 онд	
	Хаягдал ажилласан тосыг тусгай саванд цуглуулж дахин боловсруулах үйлдвэрт өгөх	Үйл ажиллагааны турш	Хэрэглээн ний хэмжээг эр	-	2023 онд	
Шингэн хог хаягдлаар хөрс, газар доорх ус бохирдож болзошгүй	Бие засах газар, бохирын худгийг MNS 5924 : 2015 “Нүхэн жорлон, угаадасны нүх.Техникийн шаардлага” стандартын дагуу барьж ашиглах	Ажилчдын сууринд	ҮАЗардалд	-	2023 онд	Хот суурины усан хангамж, ариургах татуургын ашиглалтын тухай хууль,
Хийн хаягдал их гарч агаар орчин бохирдож болзошгүй	Агаар бохирдуулах эх үүсвэр тутмын ялгарлыг бууруулах техник технологийн шийдлүүдийг төслийн эхэн үеэс эхлэн шийдвэрлэж, хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авах	Агаар бохирдлын төлбөрийн заалтаар	-	ҮАЗардалд тусгах	2023 онд	Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэмжээ MNS5885:2008
НИЙТ ДҮН				210.0		

БОМТ-г хэрэгжилтийн нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах хуваарь

Төсөл хэрэгжүүлэгч “Дархан Молор Эрдэнэ ” ХХК жил бүр БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад тайлан хүргүүлэх ба байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, орон нутгийн байцаагч, бүх шатны Засаг даргад тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг жил тутамд хүргүүлнэ.

БОМТ, түүний хэрэгжилтийг тайлагнах,	Тайлагнах, хэлэлцүүлэх хэлбэр	Мэдээний агуулга	Хугацааны тов	Хэлэлцүүлгээр санал авах чиглэл	Зохион байгуулах газар
Сум, багийн ИНХ	Уулзалт, санал асуулга	БОМТ болон Хяналт, шинжилгээний	11-р сар	Нутгийн иргэдийн саналыг	-
БОАЖЯ-ны ХБОБНУГ-г	Тухайн жилийн	Тайланг хүлээн авсан актыг	-	-	-

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Байгаль орчны бүрэлдэхүүнд үзүүлэх нөлөөлөл	Хяналт шинжилгээ хийх байршил	Хугацаа ба давтамж	Шаардагдах зардал (мян.төг)	Баримтлах арга, аргачлал, стандарт, шаардлагууд
Агаарын чанар						
1.1	Агаарын бохирдлын шинжилгээ хийлгэж байх	Уурхайлалт явагдаж буй талбайд	Төсөл хэрэгжих талбайд хяналтын 2 цэг сонгох зонхилох салхины доод ба дээд талд	Жилд 1 удаа	70.0 х жилд 1 удаа НИЙТ 70.0	MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 3384:1982 Сорьц авахад тавих ерөнхий шаардлага, MNS 4048:1988
1.2	Агаарын тоосны шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх	Уурхайн үйл ажиллагаанаас орчинд тоосжилт үүсэх, тархах	Ил уурхайн талбай хөрсний овоолго 2 цэг	Жилд 1 удаа	Шинжилгээний зардал: 1 дээж НИЙТ 70.0	Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга MNS 0017-2-5-11:1988 Агаар дахь азотын давхар ислийн хэмжээг тодорхойлох фотоколориметрийн арга, MNS 5013:2009
Хөрсний бохирдол						
2.1	Хөрсний морфологи бичиглэл, рН, цахилгаан дамжуулалт, давс %, ялзмагийн агууламж %, шим тэжээлийн элемент, хөрсний механик бүрэлдэхүүн, нүүрс устөрөгчийн нэгдлүүд	Хөрс элэгдэл эвдрэлд орох, үржил шимээ алдах, гадаргын унаган хэлбэр өөрчлөгдөх	Төслийн талбайд 1 цэг сонгох ШТМ түгээх цэгийн орчим болон олборлолтод өртөөгүй цэг, уурхайн талбайд	Жилд 1 удаа 2дээж	Шинжилгээний зардал: 1 дээж НИЙТ 70.0	MNS 3307:1991, MNS 3308:1991 Хөрс. Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга, MNS 3309:1991 MNS 3675:1984 лабораторийн арга, MNS 4006:1987 MNS 3298:1991 Хөрс. Шинжилгээнд дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлага MNS ISO 11047:2001 Хөрсний чанар.
2.1	Усны чанар рН, ууссан нийт давс (жингийн аргаар), усны ерөнхий болон хүнд металлын шинжилгээ	Төслийн талбай орчим	Туул гол	Жилд 1 удаа	НИЙТ 70.0	MNS (ISO) 4867:1999 Усны чанар. MNS 4586:1998 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага MNS (ISO) 5667-14:2000 авлагын зөвлөмж

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Байгаль орчны бүрэлдэхүүнд үзүүлэх нөлөөлөл	Хяналт шинжилгээ хийх байршил	Хугацаа ба давтамж	Шаардагдах зардал (мян.төг)	Баримтлах арга, аргачлал, стандарт, шаардлагууд
Ургамлын аймаг						
3.1	Ургамал устах, өсөлт ургалт нь саатах, төрөл зүйл өөрчлөгдөх, бүрхэц, биомасс багасах	Ургамлын төрөл зүйл, бүрхэц, биомасс, дундаж өндөр, ховор, нэн ховор ургамал	Төсөл хэрэгжиж буй талбай болон түүний ойр орчим 2цэгт	Жилд 1 удаа	-	ШУА Ботаникийн хүрээлэнтэй хамтарч ажиллах
ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ХҮРЭЭНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АЖЛЫН НИЙТ ЗАРДЛЫН ДҮН					280.0	

УУЛ УУРХАЙН ТӨСЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

Хянасан огноо	Шинжээч бөглөнө
Хянасан мэргэжилтэнгүүдийн хувийн дугаар	Шинжээч бөглөнө
Дүгнэлт	Шинжээч бөглөнө
1.1 Шийдвэрийн төсөл	
1.2 Ололт, амжилттай тал	
1.3 Дутагдалтай сул тал	
1.4 Шаардлага	

НЭГ. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ ХУУЛИЙН ЭТГЭЭД, ТӨСЛИЙН ТУХАЙ ТОВЧ МЭДЭЭЭЛЭЛ

1.4.1 Байгууллагын нууцын тухай хуулийн 6.1 болон 6.2-ыг үндэслэн дагуу тухайн төслийн хуулийн этгээд мэдээллийн төрлийн харгалзах мөр, багананд мэдээллийг товч хэлбэрээр үнэн зөв оруулах.

1.4.2 Тухайн төсөлд хамааралгүй мэдээллийг “*хамааралгүй*” гэж бөглөнө.

1.4.3 1.2.7 дахь хаалтын дараах зориулалт гэдэгт уурхайн хаалтын дараа нөхөн сэргээсэн газрыг бэлчээр, газар тариалан, агуулах, олон нийтэд зориулсан үйлдвэр, үйлчилгээ гэх мэт тухайн газрыг эдийн засгийн эргэлтэнд оруулахаар төлөвлөж буй бол орон нутагтай урьдчилан тохиролцсон чиглэлийг оруулах.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
1.1	1. Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн нэр	"Дархан молор эрдэнэ" ХХК
	2. Аж ахуйн нэгжийн улсын бүртгэлийн дугаар	2016265
	3. Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны чиглэл	Уул уурхай
	4. Аж ахуйн нэгжийн харъяаллын хаяг	Дархан-Уул аймаг Хонгор сум Салхит баг
	5. Захирлын нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Т.Мөнхзул 99110532
	6. Холбогдох мэргэжилтний нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Т.Соёл-Эрдэнэ 88010111

1.2	1. Төслийн нэр	Хараа-3 элсний ордыг 2021 онд ашиглах Б.О.М төлөвлөгөө
	1. Төслийн харъяаллын байршил	Дархан-Уул аймаг Хонгор сум
	3. Төслийн ангилал	Элс Ил уурхай
	а. нүүрс, алт, жонш, төмрийн хүдэр гэх мэт	
	б. ил уурхай, далд уурхай, шороон орд	
	в. баяжуулах үйлдвэр	
	4. Төсөл эхэлсэн огноо	2023
	5. Төсөл хэрэгжих хугацаа	18 жил
	6. Уурхайн хаалт эхлэх огноо	
	7. Хаалтын дараах зориулалт	Усан сан буюу цөөрөм үүсгэнэ. Иймээс уг цөөрмийг загас үржүүлэхэд ашиглана.
	8. ТЭЗҮ баталсан огноо	2018 он
9. Урьд оны бүтээгдэхүүний нийт хэмжээ /дундаж/	20000	
10. Ажилчдын тоо	10	
11. Тухайн жилийн ажлын ерөнхий төлөвлөгөө	20.0 мян.м ³ элс олборлоно.	

Мэдээлэл үнэн зөвийг баталсан хүний гарын үсэг

/...../

огноо

/..... он сар .. өдөр /

ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛЭЭР ОЛГОГДДОГ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ, ДҮГНЭЛТ, ЛАВЛАГААНЫ ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

1.5 Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай 2.3-ыг үндэслэн хуулийн хуулийн этгээд тусгай зөвшөөрөлтэй холбогдох доорх мэдээллийг үнэн зөв оруулах.

1.6 Тусгай зөвшөөрөл, үнэлгээ, дүгнэлтийг баталсан хуулийн этгээд, дугаар, огноог оруулах

1.7 Доорх хүснэгтийн 2.1.9, 2.1.10-т тусгагдсан холбогдох 7 материалын хуулбарыг байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд зайлшгүй хавсаргах. Мэдээлэл оруулах багананд хавсралтын нэрийг оруулах.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
2.1	1. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /ашигт малтмал/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа	Элс MV - 001824 2007.01.29 15.92 га
	2. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /химийн бодис ашиглах/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа	- - -
	3. Химийн бодисын агуулгад хийсэн мэргэжлийн хяналтын газрын тодорхойлолт	-
	4. Галын дүгнэлтийн огноо, дугаар	-
	5. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд	2018 БОАЖЯамны ерөнхий шинжээч А.Энхбат
	6. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний огноо, хийсэн хуулийн этгээд	2018 "Хос санаа" ХХК Захирал М.Амарсанаа
	7. Ус ашиглалтын дүгнэлтийн огноо	-
	8. Тухайн жилийн уулын ажлын батлагдсан төлөвлөгөөний огноо	2023 он

Мэдээлэл үнэн зөвийг баталсан хүний гарын үсэг

/...../

огноо

/..... он сар .. өдөр /

ГУРАВ. ХИМИЙН БОДИСЫН ЭРСДЭЛ, ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

1.4.4 Байгаль орчин ногоон хөгжлийн сайдын 2014 оны 01 дүгээр сарын 06-ны өдрын А-05 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын 2 дугаар хавсралтанд тусгагдсанг тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний агуулгад заагдсны дагуу химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хэсгээс холбогдох доорх мэдээллийг оруулах

1.4.5 Тухайн жилд олон төрлийн химийн бодис ашиглахаар бол байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд хавсралтаар оруулж хүснэгтийн 3.1.1-д хавсралтын нэрийг дурдах /хэмжих нэгжийг дурдсан байх шаардлагатай/

1.4.6 Химийн бодисын эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөнд дараах мэдээллийг бүрэн тусгасан тохиолдолд 3.1.2-ын мэдээлэл оруулах хэсэгт **“хангалттай”** гэсэн дүгнэлтийг оруулна.

- 3.1 урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ
- 3.2 эрсдлийн үед авах арга хэмжээ
- 3.3 учруулсан хор уршгийг зайлуулах, бууруулах арга хэмжээ
- 3.4 хохирлын нөхөн төлбөрийг тооцох арга хэмжээ

1.4.7 Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөнд тухайн жилд гарах ахуйн хатуу болон шингэн хог хаягдлыг хэрхэн устгах, зайлуулах арга хэмжээ, давтамж, мониторингийн арга хэмжээг тусгах, хуванцар, резинен материал /дугуй, сав баглаа боодол/ зэрэг хог хаягдлыг дахин ашиглах цэгт хүргэх хуваарь, аюултай хог хаягдлыг хадгалах агуулах арга хэмжээг төлөвлөх шаардлагатай.

Мэдээлэл үнэн зөвийг баталсан хүний гарын үсэг

/...../

огноо

/..... он сар .. өдөр /

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
3.1	1. Тухайн жилд ашиглах химийн бодисын нэр, хэмжээ /хэмжих нэгж/	-
	2. Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	-
3.2	1. Шатах тослох материалын нэр хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх	Агуулах байхгүй
	2. Тэслэх, дэлбэлэх бодисын нэр хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх	

3.3.	1. Тухайн жилийн хог хаягдлын жилийн дундаж хэмжээ /хэмжих нэгж/	
	1.4.8 Ахуйн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ 1.4.9 Үйлдвэрийн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ 1.4.10 Аюултай хог хаягдал	Хатуу хог - 1тн Хатуу төмөр - Резин дугуй г.м Ажилласан масло, гидро шингэн - 200л
	2.Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх тухайн жилийн арга хэмжээний төсөв	180.0 мян.төг

Мэдээлэл үнэн зөвийг баталсан хүний гарын үсэг

/...../

огноо

/..... он сар .. өдөр /

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ

Д/д	Хөрөнгийн зориулалт	Хэмжих нэгж	Хөрөнгийн хэмжээ мян/төг	Хугацаа
1	Сөрөг нөлөөллийг багасгах арга хэмжээ /хөрс, ус, агаар, ургамал, ан амьтан/	Мян төг	500.0	2023
2	Нөхөн сэргээлтийн зардал	Мян төг	1210.0	2023
3	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	Мян төг	-	2023
4	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	Мян төг	-	2023
5	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	Мян төг	-	2023
6	Болзошгүй аюул, ослын менежментийн төлөвлөгөө	Мян төг	200.0	2023
7	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх тухайн жилийн арга хэмжээний төсөв	Мян төг	210.0	2023
9	Орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр	Мян төг	280.0	2023
	Дүн		2400.0	2023

Мэдээлэл үнэн зөвийг баталсан хүний гарын үсэг

/...../

огноо

/..... он сар .. өдөр /

ТАВ. МЕТА МЭДЭЭЛЭЛ

1.8 Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 39.1.7-д заасныг үндэслэн төсөл хэрэгжүүлэгчээс доорх хүснэгтэнд тусгагдсан төслийн дэд бүтэц, нөхөн сэргээх, дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний цар хүрээ, орчны хяналт шинжилгээний цэгэн мэдээллийг тусгасан мета мэдээллийг цаасанд өнгө будаг, таних тэмдэгээр буулгасан хэлбэрээр болон файл хэлбэрээр тайланд хавсаргах.

1.9 Доорх хүснэгтийн мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах баганыг шинжээч бөглөнө.

д/д	Мэдээллийн төрөл	Мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах багана
5.1	Зурган мэдээлэлд тусгах мэдээлэл 1.4.11 Тосгон 1.4.12 Дэд бүтэц (зам, өндөр хүчдэл, цахилгаан сүлжээ, шугаман хоолой, станцын байршил, хашаа, тусгаарлагч, үерийн хамгаалалтын далан, аянга зайлуулагч гэх мэт) 1.4.13 Хог хаягдлын цэгийн байршил 1.4.14 Хог хаягдлын агуулахын байршил 1.4.15 Хог хаягдлын далан 1.4.16 Химийн бодисын агуулахын байршил 1.4.17 Орчны хяналт шинжилгээний дээж авах хяналтын цэгийн байршил 1.4.18 Тухайн жилд хуулах хөрс 1.4.19 Гадаад, дотоод овоолго 1.4.20 Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай 1.4.21 Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай 1.4.22 Гүний худгийн байршил 1.4.23 Дүйцүүлэн хамгааллын байршил	

Мэдээлэл үнэн зөвийг баталсан хүний гарын үсэг

/...../

огноо

/..... он сар .. өдөр /

**ЗУРГАА. ТУХАЙН ЖИЛИЙН АРГ АХЭМЖЭЭНЭЭС БАЙГАЛЬ ОРЧИНД
ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛЛИЙН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС**

1.10 Байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсгээс доорх хүснэгтийн А, Б, В, Г дэхь баганд “тодорхойлсон”, “тодорхойлоогүй” “хамааралгүй” гэсэн 3 төрлийн хариултаас сонгож бөглөх.

1.11 Дүгнэлт гэсэн багана дахь дүгнэлтийг байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнийн нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсэгт Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн яамны мэрэгжилтэн дүгнэлт гаргана.

Нөлөөллийн ангилал	А. Тооцсон эсэх	Б. Нөлөөллийн цар хүрээг тодорхойлсон эсэх	В. Нөлөөл-лийн эрчмийг тодорхойлсон эсэх	Г. Нөлөөллийн үргэлжлэх хугацааг тодорхойлсон эсэх	Дүгнэлт
6.1. Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах - Эвдэх - Доройтуулах	Тодорхойлсон Тодорхойлсон Тодорхойлсон	Тодорхойлсон Тодорхойлсон Тодорхойлсон	Тодорхойлоогүй Тодорхойлоогүй Тодорхойлоогүй	Тодорхойлсон Тодорхойлсон Тодорхойлсон	
6.2. Гадаргын болон гүний усанд үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах	Тодорхойлсон Тодорхойлсон	Тодорхойлсон Тодорхойлсон	Тодорхойлсон Тодорхойлсон	Тодорхойлсон Тодорхойлсон	
6.3. Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөлөл - амьдрах орчинг хуваах - амьдрах орчинг доройтуулах - амьдрах орчинг хомсдуулах - нөөцийг	Хамааралгүй Хамааралгүй Хамааралгүй Хамааралгүй	Хамааралгүй Хамааралгүй Хамааралгүй Хамааралгүй	Хамааралгүй Хамааралгүй Хамааралгүй Хамааралгүй	Хамааралгүй Хамааралгүй Хамааралгүй Хамааралгүй	
6.4. Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл - Бохирдуулах - тоос	Тодорхойлсон Тодорхойлсон	Тодорхойлсон Тодорхойлсон	Тодорхойлсон Тодорхойлсон	Тодорхойлсон Тодорхойлсон	
6.5. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлс - Хамгаалах - Нүүлгэн	Тодорхойлсон Хамааралгүй	Тодорхойлсон Хамааралгүй	Тодорхойлсон Хамааралгүй	Тодорхойлсон Хамааралгүй	

Мэдээлэл үнэн зөвийг баталсан хүний гарын үсэг

/...../

огноо

/..... он сар .. өдөр /

ДОЛОО. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ

ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТ

1.4.24 Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “А” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх

1.4.25 Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “Б”, “В”, багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэхэд “тийм”, “үгүй” хариулт өгнө.

1.4.26 Доорх хүснэгтийн “Г” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг оновчтой тогтоосон эсэхэд Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн мэргэжилтэнгүүд “хангалттай” “хангалтгүй” гэсэн дүгнэлт өгнө.

Тухайн жилийн байгаль хамгаалах арга хэмжээний чиглэл	А. Тоо	Б. Шалгуур үзүүлэлтийг тогтоосон эсэх	В. Шалгуур үзүүлэлтийн хэмжих нэгжийг тогтоосон	Г. Дүгнэлт
7.1. Нөлөөллөөс урьдчлан сэргийлэх зайлуулах арга		Тийм	Тийм	
7.2. Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ		Тийм	Тийм	
7.3. Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ 3.5 техникийн/ га эзэлхүүн	0,6	Тийм	Тийм	
7.4. Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээ	-	-	-	
7.5 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад		Тийм	Тийм	
7.6. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	-	Үгүй	Үгүй	
7.7. Байгаль орчны менежментийн удирдлага зохион байгуулалтын арга		Тийм	Тийм	

Мэдээлэл үнэн зөвийг баталсан хүний гарын үсэг

/...../

огноо

/..... он сар .. өдөр /

**НАЙМ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
ХЯНАЛТЫН ХУУДАС**

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийг “А, Б, В, Г” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх

Хяналт шинжилгээний дээж	А. Дээж авах цэгийн тоо	Б. Дээж авах цэгийн байршил	В. Давтамж	Г. Төсөв Мян.төг
Хөрс	1	Уурхайн эвдрэлд орох талбай	Жилд 1 удаа	70.0
Ус	1	Уурхайн карьераас ус гарсан тохиолдолд	Жилд 1 удаа	70.0
Ургамал	-	Уурхайн дэвсгэр нутаг	-	-
Агаар	2	Уурхайн эдэлбэр	Жилд 1 удаа	140,0